

Fröding, Dawkins och den "nya" ateismen

Publicerad i "Humanisten" nr 2 2016

Richard Dawkins omfamnas gärna av den humanistiska rörelsen som superhjälte. Björn Ulvaeus (fd ABBA) hade nyligen i STV en lång intervju med Dawkins, som nu verkar lite pinsamt berörd av att han ständigt måste framträda som kändisateist. Han börjar visa (som Einstein) en viss vördnad för universum med så många olösta gåtor att de hotar spränga den rent materialistiska världsbilden.

I tidskriften SANS nr 1 2016 fick Dawkins därför hänge sig till vad han kan bäst: Evolutionsbiologi. Där drar han slutsatsen att det är mycket troligt att livet har utvecklats på många ställen i universum.

Nationalskalden Gustaf Fröding skulle, om han levd i dag, backat upp detta, där han för mer än ett sekel sedan hävdade att "liv" är en universalprincip, en "Lefvande kraft" som genomsyrar Kosmos. Den lilla skillnaden är att Dawkins anser "evolutionen" vara den immanenta princip som genomtränger universum.

Fröding kunde nog även kommit överens med Dawkins i boken "The God Delusion» om att det mänskligt konstruerade begreppet "Gud" i många trossystem har resulterat i en massa elände med krig och förföljelse. Fröding avvecklade nämligen gudsbegreppet som värdelöst och förlamande, medan han samtidigt ansåg sig själv som "hedning och naturligt religiös människa". I BBCs TV-serie "Is there a God?" fick nyligen Richard Dawkins gott om utrymme till att göra vad han brukar göra: Köra sitt korståg mot religionerna. Och BBC fick därmed höga tittarsiffror och kunde möta människors kverulansbehov i en ensidig debatt om ateismen kontra Gud. Men Fröding skulle nog påpekat att BBC och Dawkins fullkomligt missat poängen.

Han skulle hävdade att "antingen-eller" -principen inte förmår penetrera vad saken egentligen handlar om, nämligen den ännu oupptäckta ekvationen som kopplar materien till medvetande. Vid kunskapens frontlinje står vi fortfarande inför mysteriet hur inre upplevelse som smak, färg och känsla kan uppstå i ren materia. Inom forskningen på medvetande betraktas detta som "the hard problem" utan att "Gud" behöver blandas in.

Detta "hårda problem" konfronterade även fysikens pionjärer på 1920-talet i samband med kvantmekanik och relativitetsteori. Och fortfarande jagar man efter en lösning, även om Fröding drog slutsatsen att vi bebor ett levande kosmos där vi är fullkomligt integrerade, fysiskt som andligt. Detta kallas idag panpsykism, något man vid olika universitet i världen skriver doktoruppsatser på. Några av pionjärerna som var med för mer än 80 år sedan, och som fick Nobelpris i fysik, kommenterade "det hårda problemet" enligt följande:

Niels Bohr: "Allt vi kallar verkligt består av saker som vi inte kan kalla verkligt."
Max Planck: "Vetenskapen kan inte lösa naturens verkliga mysterium eftersom vi själva är en del av detta mysterium."

Eugene Wigner "Oavsett hur framtida koncept utvecklas, är det ett under att studiet av den yttre världen ledde till den vetenskapliga slutsatsen att medvetandets innehåll är den ultimata verkligheten."

Werner Heisenberg: "Den första klunken från naturvetenskap glas gör dig ateist, medan på botten av glaset väntar" Gud "på dig." (här i icke-teologisk mening)

Wolfgang Pauli: "Jag tror inte på en framtid med mystik på det gamla sättet, men jag är övertygad om att vetenskapen själv kommer att upptäcka att den är kopplad till den gamla mystiken.."

John A. Wheeler: "Fysikforskningen har nu nådd en punkt där vi på stranden till det okända kan se några spår. Och sannolikt är dessa fotspår våra egna."

Erwin Schrödinger (han med katten): "Medvetande kan inte förklaras med fysiska termer. Detta beror på att medvetandet är helt grundläggande och kan inte analyseras med hjälp av något annat."

Ovanstående citat har inte tillkommit som resultat av att gå i kyrkan, utan från rent vetenskapligt arbete. Den rent materialistiska världsbilden inom fysiken hade därmed redan försvunnit runt 1930, även om den lever kvar inom mycket av övrig vetenskap. Det året publicerade Albert Einstein en essä i New York Times Magazine med titel "Science and Religion". Han beklagar han att behöver använda termen "religion" på några abstrakta förhållanden han inte kan hitta något bättre ord för. Och skriver: "Framtidens religion kommer att vara en kosmisk religion utan dogmer och teologi. Den kommer att omfatta både materia och medvetande och baseras på en känsla av att allt, naturligt och andligt, är en helhet ".

På sistone har Dawkins börjat visa en attityd som närmar sig Einsteins: "En attityd av ödmjukhet som avspeglar vår svaga intellektuella förmåga att begripa naturen och oss själva". Kanske Dawkins börjar spetsa öronen till några svaga toner från världsalltet som Einstein uttryckte så här: "Fanatiska ateister är som slavar som fortfarande känner tyngden av länkar de nyligen kastat av sig efter hård kamp. Men vreden över traditionell religion som opium för folket förhindrar dem i att höra sfärernas musik."

Denna "sfärernas musik" kan naturligtvis varken detekteras av magnetröntgen eller partikelacceleratorer, men tycks uppfattas av vissa personer med genitlang. Begåvningen har analyserats av Pitirim Sorokin hos naturvetare som Pascal, Kepler, Newton, Galileo, Ampere och Gauss, men även hos humanister som Goethe, Beethoven, Pushkin, Nietzsche och många andra.

Nu kan man alltså hoppas på att Dawkins är lika genial som Fröding och Einstein och börjar lyssna till världsalltets musik. Lite hjälp på vägen mot panpsykismen kommer från fysikprofessor och biträdande rektor vid Uppsala universitet Ulf Danielsson i P1 "Filosofiska rummet" på SR: "Kanske är vi det sätt universum valt för att förstå sig själv?"

Men ett viktigt steg i mänsklighetens fortsatta spirituella evolution kommer först när påven meddelar att det teologiska gudsbegreppet avvecklats. Då ville även Fröding applåderat i sin himmel.

Rolf Erik Solheim, Arvika, är fritänkare emeritus, civilingenjör och teknisk revisor, livstidsmedlem i IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers - världens största ingenjörssförening), norsk författare och kulturskribent med hemsidan www.framtiden-er-din.com